

BARTIS ELŐD

A megbízási szerződés egyes időbeli kérdései a román jogban¹

Some temporal issues of the mandate contract in Romanian law

Abstract: In the present study, the author examines some temporal aspects of the mandate contract in Romanian civil law. The innovation of the current Romanian Civil Code, which limits the duration of the mandate to 3 years if it is not specified by the parties, will be analysed. In that context, it also covers the effect of this provision on mandate for representation in legal proceedings and the mandate of the directors of companies. The special case of tacit acceptance of the mandate, time issues arising during the execution of the mandate, and the prescription of obligations that results from the contract are presented. Finally, the author analyses the legal provisions relating to the termination of mandate contract and the time limit for the approval of legal transactions concluded by an unauthorized agent.

Keywords: mandate, representation, duration, civil code

Összefoglaló: Jelen tanulmányban a szerző a megbízási szerződés egyes időbeli aspektusait vizsgálja a román polgári jogban. Elemzésre kerül a hatályos román Polgári törvénykönyv újítása, amely 3 évben korlátozza a megbízás időtartamát, ha azt a felek nem határozzák meg. Ennek keretében kitér a rendelkezés perbeli képviseletre vonatkozó megbízás és a gazdasági társaságok ügyvezetőinek megbízására gyakorolt hatására is. Bemutatásra kerül a megbízás hallgatólagos elfogadásának különös esete, a megbízás teljesítése során felmerülő időbeli kérdések és a szerződésből fakadó követelések elévülése. Végül a szerző ismerteti a megbízási szerződés megszűnésére vonatkozó rendelkezéseket és az álképviselő által megkötött jogügyletek jóváhagyásának határidejét.

Kulcsszavak: megbízás, képviselet, időtartam, polgári törvénykönyv

---

Bevezető gondolatok

A 2011. október 1-jén hatályba lépő új román Polgári törvénykönyv (a továbbiakban Rptk.) egy apró, viszont lényeges változást hozott a megbízási szerződés szabályozásában azáltal, hogy időtartamát 3 évben korlátozza, amennyiben azt a felek *expressis verbis*

1 Jelen munkát a Collegium Talentum 2021–2022. évi programja támogatta, amiért a szerző ezennel köszönetét fejezi ki.

nem határozták meg. A szakirodalom már a megbízás lényeges jellemzői között sorolja fel az *időszakos* jellegét.² Alapvetően nem jellemző az államok jogalkotására, hogy korlátot szabnának a megbízás időtartamának, ez a szabályozási mód egészen új a romániai jogi hagyományban is. Ennek apropóján jelen tanulmányban 10 év gyakorlati tapasztalatának fényében kívánom megvizsgálni a megbízási szerződés időbeli aspektusait, követve „életútjának” lényeges pontjait (megkötés, teljesítés, megszűnés), különös figyelmet fordítva a megbízás időszakos jelléből fakadó jogkövetkezmények elemzésére.

1. A megbízás időtartama

A hatályos Rptk. rendszerében tehát a megbízási szerződés egyik alapvető jellemzője az *időszakos* jelleg lett. Azaz a megbízás időtartamának meghatározottnak vagy meghatározhatónak kell lennie, nem lehet állandó. Ez a következtetés az Rptk. 2015. cikkéből vezethető le, amely előírja, hogy „*ha a felek nem határoznak meg időtartamot, a megbízási szerződés a megkötésétől számított 3 év után megszűnik*”.

Ez a törvényes, megszüntető határidő csak akkor eredményezi a szerződés megszűnését, ha a felek egyáltalán nem kötöttek ki határidőt, úgy határozták meg, hogy a megbízás határozatlan időre szól, vagy a gyakorlatban széles körben elterjedt³ „*visszavonásig érvényes*” fordulattal élnek. A felek tehát három évnél hosszabb időre is megköthetik a megbízást, viszont ezt kifejezetten a szerződésbe kell foglalniuk. Az időtartamra vonatkozó kikötés hiányában a szerződés a törvény erejétől fogva megszűnik, nincs szükség a bíróság erre vonatkozó megállapítására.⁴

Az 1864-es Rptk. szabályai szerint a megbízást bármilyen időre lehetett adni, nem írt elő semmilyenféle korlátozást ebben a tekintetben.⁵ Pont emiatt azonban sok esetben kérdéses volt, hogy egy évekkel korábban adott megbízás még mindig a megbízó valós akaratát fejezi-e ki, vagy a megbízott visszaélésszerűen él a megbízásban/meghatalmazásban foglalt jogosultságokkal.⁶

A szakirodalom egy része azonban kritikusan fogadta az új Rptk. ezen újítását, rámutatva arra, hogy amíg a feleknek jogukban áll bármikor elállni a szerződéstől, addig semmi értelme nincs egy ilyen megszűnési okot szabályozni, ami ráadásul a törvény

2 Dana GĂRBOVAN: *Contractul de mandat* = Mădălina AFRĂSINEI, Mona Lisa BELU-MAGDO, Alexandru BLEOANĂ (szerk.), *Noul Cod civil: comentarii, doctrină, explicații, Vol. III.*, Hamangiu, București, 2012, 372; Ioan POPA: *Contractul de mandat*, Revista Română de Drept Privat, 2016/5, 153–179, 166.

3 Főként a közokirati formában adott meghatalmazások esetében.

4 GĂRBOVAN: *i. m.*, 2165.

5 Ami az rPtk. 2015. cikkének időbeli alkalmazását illeti, a Polgári törvénykönyv hatálybalépítéséről szóló 2011. évi 71. törvény 142. cikke úgy rendelkezik, hogy a Polgári törvénykönyv hatálybalépése előtt megkötött azon megbízásokra, amelyek esetében a felek nem kötöttek ki időtartamot, a megkötésük pillanatában hatályos jogszabályok alkalmazandók. Ez alapján tehát a régi Rptk. hatálya alatt kötött megbízások, amelyeknél a felek nem kötöttek ki időtartamot, az új rPtk. hatálybalépése után is érvényesek maradnak.

6 Răzvan DINCĂ: *Contracte speciale în noul Cod civil*, Universul Juridic, București, 2013, 233; Gheorghe PÎPEREA: *Contractul de mandat = Noul Cod civil. Comentariu pe articole* (2. kiadás), szerk. BAIAS, Flavius-Antoniou, C. H. Beck, București, 2014, 2165.

erejénél fogva aktiválódik (de drept). Rámutattak arra is, hogy a rendelkezés hatalmat ad arra, hogy a harmadik szerződő fél hivatkozzon a megbízási szerződés megszűnésére és így a képviselőn keresztül megkötött szerződés érvénytelenségére, még akkor is, ha a megbízónak semmilyen kifogása nincs az így megkötött szerződés ellen.⁷ Ez utóbbi érv kifogásolható: tulajdonképpen az álképviselő esete merülne fel, amire bár hivatkozhat a szerződő harmadik fél, de a megbízó bármikor jóváhagyhatja a megkötött jogügyletet. A szerződő harmadik egyoldalúan nem állhat el a szerződéstől (lásd az Rptk. 1314. cikket), hiszen ő kifejezte akaratát a megbízóval való szerződéskötésre.

A rendelkezés problematikus ugyanakkor a perbeli képviselő („representare judiciară”) esetén. A román jog tradicionális álláspontja szerint a perbeli képviselőnek nincs önállósága, tulajdonképpen anyagi jogi képviselő és megbízás alkalmazása az eljárásjogban, kiegészülve néhány különös rendelkezéssel.⁸ Sem a Polgári, sem a Büntető eljárásjogi törvénykönyv nem tartalmaz az Rptk.-tól eltérő rendelkezéseket a megbízás időtartamával kapcsolatban. Így felmerül a kérdés, hogy az Rptk. 2015. cikke vonatkozik-e a perbeli képviselőre is. Ha pedig igen, hogy vizsgálhatja-e a bíróság hivatalból a perbeli képviselőre szóló megbízás⁹ érvényességét? Gyakorlati megfontolások miatt a felek gyakran nem kötik ki a megbízás időtartamát. Ez még inkább igaz, ha a megbízás tárgya perbeli képviselő, ugyanis a legtöbb esetben egy bírósági eljárás hosszát nehéz megbecsülni a szerződés megkötésének pillanatában. Amennyiben a bíróság megállapítja a megbízás megszűnését a három év elteltével, a feleknek új megbízási szerződést kell bemutatniuk (vagy az új szerződés alapján kiállított meghatalmazást), különben a fél a továbbiakban perbeli képviselő nélkül marad.¹⁰ A jelzett probléma nem pusztán elméleti, hiszen egyes bírósági határozatokban is visszaköszön.¹¹

7 Dan CHIRICĂ: *Condițiile de validitate, proba și durata reprezentării convenționale*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2, 154–170, 170.

8 Ilie STOENESCU, Savelly ZILBERSTEIN: *Drept procesual civil. Tratat. Teoria generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, 311.

9 A román Polgári eljárásjogi törvénykönyv (a továbbiakban rPejtk.) 80. cikk (1) bekezdés alapján perbeli képviselő lehet törvényes (*representare legală*), bíróság által elrendelt (*representare judiciară*) és ügyleti/jogügyleten alapuló (*representare convențională*). Utóbbi esetben a képviselő a fél meghatalmazottja, amit megbízási szerződés keletkeztet. Természetes személyek esetén perbeli meghatalmazott lehet ügyvéd vagy olyan természetes személy, aki közokirati formában adott meghatalmazással rendelkezik. Azonban a természetes személy perbeli meghatalmazottja, aki nem ügyvéd, a fél perbeli képviselőt csak korlátozottan láthatja el: az ügy érdemére és a felhozott kifogásokra nézve a per folyamán nem nyilatkozhat, kivéve ha jogi végzettséggel rendelkezik és a fél házastársa vagy legtöbb másodfokú rokona (rPejtk. 83. cikk). Jogi személyek esetén perbeli meghatalmazott csak ügyvéd vagy jogtanácsos lehet (rPejtk. 84. cikk). Részletekért lásd SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog*, második, bővített és kiegészített kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2018, 69–70.

10 A képviselőként eljáró személy tulajdonképpen nem tudja bizonyítani érvényesen a perbeli képviselői jogát.

11 Lásd. Pl. a Sloboziai Helyi Bíróság 2021. június 22-i 1500. határozatát. A bíróság a tárgyalás során felszólította a felperes képviselőjét (nem ügyvéd képviselő), hogy bizonyítsa a képviselői minőségét, ugyanis az általa benyújtott meghatalmazás egyrészt nem teljesíti a formai követelményeket (a képviselő a közokirati formában adott meghatalmazás egyszerű másolatát nyújtotta be), másrészt 2016-ban keltezett, így tekintettel a kereset benyújtásának idejére (2021. január) annak időtartama lejárt. Mivel a képviselő a felszólítás ellenére sem tett a bíróság

Az Rptk. 2015. cikke a fenti okok miatt több kárt okoz, mint hasznot, így *de lege ferenda* javasolt lenne hatályon kívül helyezni, vagy ha a jogalkotó továbbra is ilyen módon kívánja megelőzni egyes megbízottak visszaélészerű működését, egy hosszabb határidőt rendelni. Véleményem szerint egy 10 éves határidő ezt a célt jobban szolgálná.

2. Az ügyvezető (vezető tisztségviselő) megbízásának időtartama

A társaságokról szóló 1990. évi 31. törvény (a továbbiakban: Ttv.) 72. cikke alapján az ügyvezetők kötelezettségeire és felelősségére az Rptk. megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezései és a Ttv. különös szabályai alkalmazandók. Ebből a rendelkezésből következik, hogy a társaság és ügyvezetője közötti megbízási jogviszony kettős természetű, az ebből származó kötelezettségek egyaránt fakadhatnak a szerződésből és a törvényből.¹²

A Ttv. csak a részvénytársaság ügyvezetője esetén szab meg időbeli korlátot a megbízásnak. A Ttv. 153¹². cikke szerint a részvénytársaság ügyvezetőjének, illetve az igazgatótanács és a felügyelőbizottság tagjainak megbízása *nem lehet több, mint 4 év*. Ugyanakkor az első igazgatótanács és a felügyelőbizottság tagjainak megbízása *nem lehet hosszabb, mint 2 év*. Minden esetben a megbízás megújítható, ha a létesítő okirat másképp nem rendelkezik. E korlátozások célja arra készíteni a részvényeseket, hogy időszakosan felülvizsgálják az ügyvezetők alkalmasságát.¹³

A joggyakorlatban felmerült a kérdés, hogy mi történik akkor, amikor a részvénytársaság ügyvezetőjének adott megbízás időtartama lejár, és a társaság elmulaszt új ügyvezetőt kinevezni, miközben a régi ügyvezető mandátumát sem újítja meg. A kérdést a Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék 2017. évi 24. jogegységi határozata oldotta fel, amely kimondta, hogy a részvénytársaság ügyvezetője a mandátuma lejártja után is jogosult a társaság képviselőjét ellátni, amennyiben a társaság nem nevez ki új ügyvezetőt, és a megbízás lejártának tényét a társaság nem jegyzi be a kereskedelmi jegyzékbe. Érvelésében kifejti a Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék, hogy a részvénytársaság és vezető tisztségviselő viszonyában a megbízást megszüntnek kell tekinteni, ha annak időtartama lejárt, és nem történik új kinevezés, sem kifejezett elfogadás a vezető tisztségviselő

kérésének eleget, a bíróság a keresetet elutasította. Hasonlóan járt el a Bukaresti Törvényszék 2021. december 23-i 2036. végzésében, melynek tárgya az Állami Találmány és Védjegy Hivatal (Oficiul de Stat pentru Inventii și Mărci) egyik döntése ellen benyújtott óvás volt. A törvényszék megállapította, hogy az Állami Találmány és Védjegy Hivatal jogosan utasította el a panaszosok kérelmét, ugyanis a panasz benyújtásakor csatolt általános képviselőre vonatkozó meghatalmazás időtartama már lejárt az rPtk. 2015. cikk értelmében, és a panaszosok által utólag benyújtott meghatalmazás nem közhiteles, így nem sikerült bizonyítani a képviselői minőséget. 12 A vezető tisztségviselő és társaság közötti jogviszony jogi természetének részletes elemzéséért lásd PÁL Előd: *A vezető tisztségviselő társasággal szembeni polgári jogi felelőssége az aktuális román szabályozás tükrében*, Acta Universitatis Sapientiae. Legal Studies, 2018/2, 285–301, 288–292.

13 PÁL Előd: *A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében*, Erdélyi Jogélet, 2020/1, 59–70, 60.

részéről.¹⁴ Ez azonban nincs hatással a képviseleti jogra, amely a részvénytársaság és a harmadik személyekkel közötti viszonyban jelenik meg, és ahol a harmadik személy védelme előnyt élvez.¹⁵ Következésképpen, még ha le is járt a mandátuma, a vezető tisztviselő által tett jognyilatkozatok kötik a részvénytársaságot a látszaton alapuló képviselet alapján, ugyanis azáltal, hogy nem jelölt ki új vezető tisztségviselőt, maga is hozzájárult a látszat megteremtéséhez.¹⁶

Ami a többi társasági forma (közkereseti társaság, egyszerű betéti társaság, korlátolt felelősségű társaság) ügyvezetői megbízásának időtartamát illeti, ezekre az Rptk. 2015. cikke szuppletív rendelkezései alkalmazandók, vagyis ha nincs időtartam megszabva, 3 év elteltével az ügyvezető megbízása megszűnik. Az Országos Kereskedelmi Jegyzékhivatal (Oficiul Național al Registrului Comerțului) úgy érezte azonban, hogy a korlátolt felelősségű társaság tekintetében pontosításokra van szükség. 2021. május 18-án közzétett egy felhívást („anunț”)¹⁷ (közel tíz évre tehát az Rptk. hatálybalépése után), mely szerint, tekintettel az Rptk. 2015. cikkére, a korlátolt felelősségű társaságok létesítő okiratában bejegyzésekor vagy működésük engedélyezésekor meg kell jelölni az ügyvezető megbízásának időtartamát. Ugyanígy, az új ügyvezető kinevezésekor is konkrétan meg kell jelölni a megbízás időtartamát. Vagyis nem elfogadott az olyan létesítő okirat, ahol az ügyvezető megbízásának időtartama nincs megjelölve, vagy az „*határozatlan*”, „*korlátlan*” időre szól. Javasolja továbbá, hogy bármilyen más változás esetén, amely a létesítő okirat módosításával jár, a társaságok jelöljék meg az ügyvezető megbízásának időtartamát is.

Az Országos Kereskedelmi Jegyzékhivatal felhívása nem minősül jogforrásnak, így elméletileg nem lenne jogi kötőereje, a gyakorlatban azonban „jogerőre emelkedett” és a megyei kereskedelmi jegyzékhivatalok rendre megtagadják azon korlátolt felelősségű társaságok bejegyzését vagy az ügyvezető cseréjét, amelyeknél nincs megjelölve az ügyvezetői megbízás időtartama. Véleményem szerint az Országos Kereskedelmi Jegyzékhivatal túllépett hatáskörén, hiszen olyan követelményeket támaszt a korlátolt felelősségű társaságok ügyvezetőivel kapcsolatban, amelyeket sem a Ttv., sem a kereskedelmi jegyzékről szóló 1990. évi 26. törvény nem ír elő. Bár a társaság képviseletének ellátása szempontjából valóban problematikus lehet az ügyvezető megbízásának megszűnése, ez nem jogosítja fel a társaságok nyilvántartásával megbízott hatóságot, hogy – kvázi jogalkotóként – kiegészítse a törvényt.

14 Legfelsőbb Semmitő- és Ítélezőszék 2017. évi 24. határozat, 43. pont.

15 Legfelsőbb Semmitő- és Ítélezőszék 2017. évi 24. határozat, 45. pont.

16 Legfelsőbb Semmitő- és Ítélezőszék 2017. évi 24. határozat, 51. pont. A Legfelsőbb Semmitő- és Ítélezőszék ezen határozatát több szempontól is kifogásolta a szakirodalom. Erről lásd. pl. PAL: *A részvénytársasági...*, i. m., 59–70; Ionuț-Florin POPA: *Ipoteza falsus procurator*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2, 193–220, 203; Dan CHIRICĂ: *Considerații critice referitoare la Decizia ICCJ nr. 24/2017 de soluționare a recursului în interesul legii formând obiectul dosarului nr. 1699/1/2017*, <https://www.juridice.ro/essentials/2332/consideratii-critice-referitoare-la-decizia-iccj-nr-24-2017-de-soluționare-a-recursului-in-interesul-legii-formand-obiectul-dosarului-nr-1699-1-2017> (letöltés ideje: 2022. 06. 05.).

17 <https://www.onrc.ro/index.php/ro/component/content/article?id=1249>.

3. A megbízás hallgatólagos elfogadásának különös esete

Az Rptk. 2014. cikke úgy rendelkezik, hogy „*haladéktalan elutasítás hiányában a megbízás elfogadottnak tekintendő, ha olyan jogügyletekre vonatkozik, amelyek megkötése a megbízott szakmájának megfelelő, vagy amelyre a megbízott – akár nyilvánosan, akár közvetlenül – a megbízónak felajánlotta szolgálatait*”. E rendelkezés alkalmazásában többek között figyelembe kell venni a törvényes rendelkezéseket, a felek között meghatározott gyakorlatot és a szokásjogot.

Erre a helyzetre a legtipikusabb példák az ügyvédek vagy ingatlanügynökök esete (vállalkozók), akiket az ügyfelek megkeresnek, előadják az ügygel kapcsolatos szándékukat, esetleg dokumentumokat nyújtanak át, de elmarad a konkrét megbízási szerződés megkötése. Ebben az esetben tehát, ha a megbízott nem utasítja el „*haladéktalanul*” a megkeresést, a törvény jelentést tulajdonít a megbízott hallgatásának, és megkötöttnek vélelmezi a szerződést.

A szakirodalomban vitatott kérdés, hogy az Rptk. 2014. cikkében szabályozott esetekben miként jön létre a megbízási szerződés. Egyesek úgy vélik, hogy nem lehet szó hallgatólagos elfogadásról azokban az esetekben, amikor a megbízott nyilvánosan vagy közvetlenül a megbízónak felajánlotta szolgálatait. Ekkor ugyanis a megbízó akaratnyilvánítása tulajdonképpen egy ajánlat elfogadása és a szerződés, a felek kifejezett akaratnyilvánításával már létre is jött, és a felek a szerződéses felelősség szabályai szerint felelnek.¹⁸ Más szerzők úgy vélik, hogy a törvényhozó el kívánt térni ezekben az esetekben attól a főszabálytól, hogy egy ajánlat elfogadása szerződést eredményeztet,¹⁹ így szükséges (még) egy visszaigazolás a megbízott részéről, amely hallgatólagosan teljesül, amennyiben a megbízott nem jelzi haladéktalanul, hogy elutasítja a megbízást.²⁰

Véleményem szerint az első szakirodalmi álláspont a megalapozottabb, és az Rptk. 2014. cikkében szabályozott esetek közül csak az első kapcsán beszélhetünk hallgatólagos elfogadásról (ha a megbízás olyan jogügyletekre vonatkozik, amelyek megkötése a megbízott szakmájának megfelelő). A másik két esetben (nyilvános/közvetlen ajánlat) inkább egy különös felmondási jogról van szó, aminek formája a „*haladéktalan elutasítás*”.

A „*haladéktalan elutasítás*” fogalmát nem határozza meg az Rptk., ezt esetről esetre kell megvizsgálni. A konkrét idő szempontjából figyelemmel kell lenni a felek között meghatározott gyakorlatra és a szokásjogra. A természetes személyeknek nyújtott szolgáltatások esetén az elutasítás a megbízott részéről nem lehet önkényes, tiszteletben kell

18 PIPEREA: *i. m.*, 2164; CHIRICĂ: *Condițiunile..., i. m.*, 162..

19 RPTk. 1182. cikk (1) bekezdés: „*A felek tárgyalást követően vagy a szerződési ajánlat fenntartás nélküli elfogadásával kötik meg a szerződést.*”

20 FRANCISC DEAK, LUCIAN MIHAI, ROMEO POPESCU: *Tratat de drept civil. Contracte speciale*. Vol. II, 5. kiadás, Universul Juridic, București, 2021, 248. A szerzők a következő példát adják: közvetítő társaság ajánlatot tesz 3000 ügyvédnek, hogy kedvezményes körülmények között fog nekik szakmai felelősségbiztosítást kötni (vagyis az az eset, amikor a megbízott közvetlenül ajánlatot tesz). 24 órán belül 800 ügyvéd jelzi, hogy elfogadja az ajánlatot. Az rPtk. 2014. cikke értelmében a szerződés nem tekinthető megkötöttnek, ugyanis a megbízottnak lehetősége van visszautasítani a megbízást (pl. azért, mert a vártnál több ajánlatot kapott, és mivel kevés alkalmazottja van, nem tudja ellátni mindegyik megbízást).

tartania a fogyasztók védelmére vonatkozó jogszabályokat és az Alkotmányban rögzített jogokat és szabadságjogokat.²¹

4. A megbízás teljesítése során felmerülő időbeli kérdések

A megbízásban vállalt kötelezettségek teljesítésének határidejét és módját alapvetően a felek határozzák meg. Ennek ellenére találunk olyan rendelkezéseket, amelyek imperatív módon írják elő a megbízott terhére valamilyen magatartás tanúsítását. Így például a megbízó utasításaitól való eltérés (Rptk. 2017. cikk (2) bekezdés) és a megbízott által eszközölt helyettesítés esetén (Rptk. 2023. cikk) is a jogalkotó előírja, hogy a megbízott *azonnal* köteles értesíteni a megbízót. Az azonnali értesítés kötelezettsége indokolt, hiszen a megbízó az ügy ura, így minél hamarabb értesülnie kell arról, hogy a megbízó eltér a korábban megállapított feltételektől, vagy nem személyesen fogja teljesíteni a megbízást.

A megbízott szintén fontos kötelezettsége a számadási kötelezettség is. A megbízott ezen kötelessége természetes folyamánya a megbízási szerződésnek, hisz ez alapján a megbízott vagyoni jellegű ügyeket is intézhet. Mivel az ügyvitel a megbízó érdekében történik, tudnia kell, hogy ez milyen eredménnyel zárult.²² Ez magába foglalja egyrészt a tájékoztatási kötelezettséget a megbízás végrehajtásáról, másrészt, hogy átadjon minden dolgot, amit a megbízás címén kapott, még akkor is, ha azok nem járnak a megbízónak.²³ Amennyiben a megbízott nem szolgáltatja vissza a megbízónak járó pénzüsszeget, köteles kamatot fizetni a *késedelembe helyezése napjától* kezdve. Ha a vissza nem szolgáltatott pénzüsszeget saját javára felhasználta, a kamatok a *felhasználás napjától* járnak (Rptk. 2020. cikk). Ebben a második helyzetben a megbízott megszegi a megbízóval szemben vállalt lojalitási kötelezettségét, ez magyarázza a szigorúbb szankciót.²⁴

5. A megbízás visszavonása

A megbízási szerződés bizalmon alapuló szerződés, amely esetében alapvetően fontos a megbízott személye (*intuituu personae*), így természetes, hogy a bizalom megszűnése esetén mind a megbízó, mind a megbízott a szerződést egyoldalúan, indoklás nélkül (*ad nutum*)²⁵ megszüntetheti. A román jogalkotó a visszavonás („*revocare*”) fogal-

21 PIPEREA: *i. m.*, 2165.

22 FEKETE György, KOVÁCS Edit: *Szerződések*, Tanügyi Sokszorosító, Kolozsvár, 1958, 191.

23 Ennek magyarázata abban áll, hogy bármit, amit a megbízott kap, azt a megbízó nevében kapja. Így az is, aki egy nem tartozó ellenszolgáltatást teljesített, a megbízótól és nem a megbízottól kérheti vissza. Lásd D. GÁRBOVAN, *i. m.*, 379.

24 GÁRBOVAN: *i. m.*, 380.

25 Dan Chirică professzor úgy véli, hogy a hatályos Rptk. rendszerében már nem tartható (és egyébként a rendelkezés mintájául szolgáló kanadai Québec tartomány Polgári törvénykönyvének rendszerében sem), hogy a megbízó bármikor visszavonhatja, *ad nutum*, a megbízást. Rámutat ugyanis arra, hogy az Rptk. 2032. cikk (1) bekezdésének alapján a megbízó visszavonás

mát használja a megbízó által történő egyoldalú felmondásra, és a lemondás („*renunțare*”) fogalmát, ha a megbízott szünteti meg a szerződést.

Az Rptk. 2031. cikke úgy rendelkezik, hogy a megbízó *bármikor* visszavonhatja a megbízást, kifejezetten vagy hallgatólagosan, függetlenül attól, hogy milyen formában volt megkötve, még akkor is, ha azt visszavonhatatlanná nyilvánították a felek. Az egyoldalú felmondás lehetősége azonban nem jelenti azt, hogy a felek mentesülnek minden kötelezettségük alól.

A visszavonás joghatásaival kapcsolatban az Rptk. megjegyzi, hogy a megbízó, aki visszavonja a megbízást, továbbra is köteles teljesíteni kötelezettségeit a megbízottal szemben. Ugyanakkor köteles megtéríteni az indokolatlan vagy *váratlan* visszavonás következtében a megbízott által elszenvedett károkat (Rptk. 2015. cikk (1) bekezdés). Ha visszavonhatatlannak nyilvánították a megbízást, indokolatlan visszavonásnak minősül, ha az nem a megbízott gondatlansága, előre nem látható esemény vagy erőhatalom váltotta ki (Rptk. 2015. cikk (1) bekezdés).

A jogszabályból kivehető tehát, hogy a joghatások szempontjából nem mindegy, mikor következik be a visszavonás: ha a visszavonás indokolatlan vagy *váratlanul* következik be, a megbízott kártérítési követeléssel élhet a megbízó ellen. A megbízási idő viszonylatában jelen tanulmány keretei között a váratlan visszavonás kérdését kívánom kiemelni.

A váratlan visszavonás meghatározása szempontjából további fogódzót nem nyújt az Rptk. Egyes szerzők szerint a váratlanság az *ésszerű értesítési határidő* be nem tartását jelenti, amit a más vagyontárgyának kezelése („*administrarea bunurilor altuia*”) körében eljáró ügyvezető²⁶ lemondásáról szóló 847. cikkből vezetnek le analógia útján.²⁷ Dan Chirică egyetért azzal, hogy az ésszerű értesítési határidőt figyelembe lehet venni a visszavonás váratlan jellegének vizsgálatakor, azonban erőltetettnek ítéli meg a következtetés analógia útján történő levezetését a fent említett cikkből. Véleménye szerint egyrészt vitatható, hogy a más vagyontárgyának kezelése megbízásnak minősülne. Másrészt a rendelkezés az ügyvezető lemondásáról szól, nem pedig a megbízás visszavonásáról, így azok még analógia útján sem feleltethetők meg egymásnak. Helyette inkább összehasonlító jogi érveket hoz, utalva az olasz Ptk. 1725. cikk 2. bekezdésére, amely kártérítési kötelezettség terhe mellett, a visszterhes és határozatlan idejű megbízás visszavonása esetén előírja ésszerű felmondási idő biztosítását.²⁸

Végül ez utóbbi szerző rámutat arra, hogy a váratlan visszavonás esete csak a határozatlan időre kötött visszterhes megbízások kapcsán értelmezhető. Amennyiben a felek határozott időre kötik meg a szerződést, úgy az visszavonhatatlannak minősül, és az idő előtti visszavonást (hacsak nem a megbízó hibája miatt történik) indokolatlan visszavonásnak kell tekinteni. A különbségtétel azért lényeges véleménye szerint, mert indokolatlan visszavonás esetén a megbízott teljes díját ki kell fizetni és teljes kárát meg

esetén is változatlanul köteles teljesíteni kötelezettségeit. Vö. Dan CHIRICĂ: *Unele probleme actuale referitoare la contractul de mandat. Revocarea de către mandant*, Revista Română de Drept Privat, 2019/3, 267–279, 272–273.

26 A más vagyontárgyának kezelése a megbízás egyik esetének is felfogható.

27 PIPEREA: *i. m.*, 2178; IOAN POPA: *i. m.*, 174.

28 CHIRICĂ: *Unele...*, *i. m.*, 274.

kell téríteni, váratlan visszavonás esetén pedig az észszerűen elvárható felmondási időre járó megbízási díjat és a megelőlegezett költségeket kell kifizetni.²⁹ Véleményem szerint azonban a szóban forgó rendelkezés az ingyenes, határozatlan időre kötött megbízásokra is vonatkozik, hiszen a megbízónak akkor is vannak kötelességei, amikor a megbízás ingyenes (a megbízott által megelőlegezett kiadások megtérítése, kártérítési kötelezettség), amelyek alól visszavonás esetén sem mentesül. Másrészt az Rptk. 2032. cikk (1) bekezdése nem tesz különbséget az indokolatlan és váratlan visszavonás esetén fizetendő kártérítés mértéke között, csak egyszerűen annyit jelent ki, hogy a megbízó „köteles megtéríteni az indokolatlan vagy váratlan visszavonás következtében a megbízott által elszenvedett károkat”. Ebből a rendelkezésből, véleményem szerint, nehezen vezethető le, hogy váratlan visszavonás esetén az észszerűen elvárható felmondási időre járó megbízási díjat kell kifizetni.

Mindenesetre az megállapítható, hogy a visszavonás joghatásainak szabályozása több szempontból is problematikus. Talán célszerűbb lett volna a megbízásról való lemondás joghatásaihoz hasonló megoldás, miszerint visszsterhes megbízás esetén a megbízó köteles kifizetni a megbízó addigi munkájával arányos díjat, és egyébként minden olyan esetben, amikor a visszavonás indokolatlan vagy váratlan kártérítési kötelezettséget lehet megállapítani a megbízott által elszenvedett károkért.

---

6. A megbízásról való lemondás

A megbízóhoz hasonlóan, a jogalkotó a megbízott részére is biztosítja a lehetőséget, hogy egyoldalú nyilatkozatával megszüntesse a szerződést. Az Rptk. 2034. cikk (1) bekezdése szerint a megbízott *bármikor* lemondhat a megbízásról, viszont köteles értesíteni a megbízót.

Ha a megbízás visszsterhes, a megbízott kérheti a *lemondás időpontjáig* megkötött jogügyletekért járó díjazást (Rptk. 2034. cikk (2) bekezdés). Így például, ha a megbízás teljesítése több egymást követő jogügylet megkötését feltételezi (bróker, ingatlanügynökség), amelynek díját a felek egy összegben határozták meg, a fizetendő díjazás összege az addig megkötött jogügyletek mennyisége, fontossága és komplexitása függvényében kerül meghatározásra.³⁰ Bár a szöveg csak a díjazásra tér ki, a megbízott nyilvánvalóan kérheti a lemondás időpontjáig megelőlegezett összegek visszafizetését és kártérítést a megbízás teljesítés során elszenvedett károkért.³¹

A perbeli képviselőre vonatkozó megbízás esetén az Rptk.-tól eltérő szabályok érvényesülnek. Bár főszabály szerint lehetséges a megbízásról való lemondás, ennek tényét tudatni kell nemcsak a megbízóval, hanem a bírósággal is a (következő) tárgyalást megelőző *15 napon* belül. A főszabálytól eltérően az Rpejt. 89. cikk (2) bekezdése alapján a megbízott nem mondhat le a megbízásról a perorvoslat gyakorlásának határideje alatt.

29 CHIRICĂ: *Unele...*, i. m., 275.

30 VÖ. GĂRBOVAN: *i. m.*, 396.

31 Dana Lucia TULAI: *Renunțarea mandatarului la mandat*, Revista Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept, 2020/2, 75–88, 79.

7. A megbízás folytatásának kötelessége

A megbízás személyes jellegéből adódóan a felek halála, cselekvőképtelenné vagy fizetéseképtelenné válása főszabály szerint a megbízás megszűnését vonja maga után. Az Rptk. azonban két kivételt állapít meg a főszabály alól, amelyek értelmében a megbízást mégis folytatni kell. E rendelkezések alapvető célja megóvni a feleket a szerződés váratlan megszűnése következtében elszenvedhető károktól.

Az első kivétel szerint, amikor a megbízás tárgya *folyamatos tevékenység* keretében *egymást követő jogügylet megkötése*, amely még *folyamatban van*, a szerződés nem szűnik meg, viszont a felek vagy örökösök visszavonhatják, vagy lemondhatnak a megbízásról (Rptk. 2030. cikk utolsó fordulat). Azt, hogy meddig szükséges a megbízást folytatni, helyzetről helyzetre kell megítélni, attól függően, hogy mi a megbízás konkrét tárgya.

Az Rptk. 2030. cikkével kapcsolatban egy jogértelmezési probléma merült fel: a 2030. cikk utolsó fordulata a megbízás összes megszűnési okára vonatkozik, vagy csak arra az esetre, amikor a megszűnés oka a megbízó vagy megbízott halála, cselekvőképtelenné vagy fizetéseképtelenné válása?

Hogy kontextusba tudjuk helyezni, az alábbiakban idézem az Rptk. 2030. cikkét, amely *A megbízás megszűnése* címet viseli:

„A szerződés megszűnésének általános okai mellett a megbízás az alábbi módokotok bármelyike révén megszűnik:

a) a megbízó általi visszavonással;

b) a megbízott lemondásával;

c) a megbízó vagy megbízott halálával, cselekvőképtelenné vagy fizetéseképtelenné válásával.

Mindazonáltal, ha a megbízás tárgya folyamatos tevékenység keretében egymást követő jogügylet megkötése, a megbízás nem szűnik meg, ha a tevékenység folyamatban van, tiszteletben tartva a felek vagy örökösök visszavonási vagy felmondási jogát.”

A Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék a fentebb már említett 2017/24. számú döntésében tisztázta ezt a kérdést is. Megállapította, hogy az Rptk. 2030. cikk utolsó fordulata egyértelműen csak a c) pontra vonatkozik, hiszen a „felek vagy örökösök” visszavonási vagy felmondási jogáról beszél, ami nem lenne értelmezhető az a) és b) pontokban jelölt megszűnési okok kapcsán. Másrészt a szöveg szerkesztési módja is ezt támasztja alá, hiszen ha a jogalkotó minden esetre alkalmazni akarta volna a rendelkezést, külön bekezdésben kellett volna előírja a jogszabályok szerkesztésének technikájára vonatkozó 2000. évi 24. törvény rendelkezései alapján.³²

Az első kivételes helyzet esetén a törvény tételesen biztosítja a feleknek és örökösöknek vagy képviselőiknek a visszavonás vagy lemondás jogát, bár ez a megbízás általános szabályaiból is levezethető. Így az a fél, aki tudomást szerez a másik fél haláláról, cselekvőképtelenné vagy fizetéseképtelenné válásáról, és nem kívánja ilyen körülmények között folytatni a megbízást, élhet az egyoldalú felmondás lehetőségével. Természetesen

32 Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék 2017/24-es határozat, 41–42. pont.

ebben az esetben a visszavonást vagy lemondást gyakorló fél kártérítéssel tartozik, ha annak feltételei teljesülnek.³³

A második kivételes helyzet szerint a megbízott vagy örökösei *kötelesek folytatni* a megbízás teljesítését, ha a késedelem veszélybe sodorná a megbízott vagy örökösei érdekeit (Rptk. 2035. cikk (2) bekezdés). Ebben az esetben tehát a jogszabály a megbízó és az örökösei érdekét kívánja védeni azáltal, hogy a megbízás folytatására kötelezik a megbízottat vagy örököseit. Bár ebben az esetben az Rptk. nem rögzíti, az általános szabályból kiindulva a felek és örökösei élhetnek a visszavonás és lemondás jogával. Amennyiben a megbízott valamilyen szakmai tevékenység végzését vállalta (pl. ügyvéd), és örökösei nem tudják azt a szakmai feladatot ellátni, a megbízásról való lemondás indokolt, és nem járhat kártérítési kötelezettséggel.

A kivételek felsorolásánál szükséges megemlíteni azt is, hogy a polgári eljárásjogban a megbízó elhalálása vagy cselekvőképtelenné válása nem számít megszűnési oknak. A megbízó köteles folytatni a megbízás teljesítését, mindaddig, amíg a megbízó örökösei, vagy cselekvőképtelenné válása esetén képviselője azt vissza nem vonja (Rpejt. 88. cikk).

A megbízást megszüntető tény beállásáról a felek örökösei vagy képviselői *azonnal* kötelesek értesíteni a másik felet. Ez a megbízó örökösei vagy képviselője szempontjából kiemelten fontos, hiszen mindaz, amit a megbízott azelőtt tett, hogy ismerte vagy ismerhette volna a megbízás megszűnési okát, érvényesnek számít (Rptk. 2036. cikk).

---

8. Túl a megbízáson: az álképviselő által kötött jogügyletek jóváhagyása

Álképviselő az, aki úgy köt meg egy jogügyletet, hogy nem rendelkezik képviseleti joggal, vagy képviseleti jogkörét túllépi (Rptk. 1309. cikk (1) bekezdés). Ennek polgári jogi szankciója, hogy az így megkötött jogügylet nem fejt ki joghatást a képviselt és a harmadik személy között. Az Rptk. 1311. cikke alapján azonban az álképviseltnek lehetősége van az álképviselő által megkötött szerződést jóváhagyni³⁴ a szerződés érvényes megkötéséhez, a törvény által előírt alakiságok tiszteletben tartásával.³⁵

Az Rptk. nem ír elő konkrét határidőt a jóváhagyásra, a szerződő harmadik fél, aki utólag rájött, hogy álképviselővel szerződött, értesítéssel *észszerű határidőt* szabhat az álképviseltnek a jóváhagyásra. A határidő megállapításánál figyelembe kell venni a szerződés természetét és a kötelezettségek mértékét, az álképviseltnek elég reflexiósidő

33 Dana-Lucia TULAI: *Situațiile de excepție în care legiuitorul dispune continuarea mandatului după survenirea unei cauze de încetare a sa*, Revista Română de Drept al Afacerilor, 2019/4, 57–62, 59.

34 A jóváhagyás (ratificare) nem tévesztendő össze a megerősítéssel (confirmare), amely a megtámadható (nulitate relativă) jogügyletek orvoslásának eszköze. Lásd, Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHESCU: *Curs de drept civil. Partea generală*, Hamangiu, București, 2012, 264.

35 Az álképviselő esetéről, feltételeiről és jogkövetkezményeiről lásd BARTIS ELŐD: *Az álképviselő szabályozása a román Polgári törvénykönyvben*, Erdélyi Jogélet, 2021/2, 119–130.

kell biztosítani a döntés meghozatalához. Amennyiben a jóváhagyás nem történik meg a megadott határidőn belül, a képviselt utólag már nem hagyhatja jóvá a szerződést.³⁶

Mindaddig, amíg a képviselő nem hagyta jóvá a jogügyletet, az álképviselő és a szerződő harmadik fél megszüntetheti a szerződést (Rptk. 1314. cikk). A képviselt a jóváhagyást már nem vonhatja vissza, hiszen egy olyan egyoldalú jogügylet, amely nem képez kivételt az egyoldalú jogügyletek visszavonhatatlanságának főszabálya alól.³⁷

9. A keresetelévülésre vonatkozó különös szabályok

A megbízásból származó kötelezettségek vagyoni jellegűek, így az ezekre vonatkozó kereseti jogokra alapvetően az elévülés általános szabályai és az általános elévülési idő (3 év) alkalmazandó. Amennyiben a vállalt kötelezettségek folytatólagos teljesítésűek,³⁸ minden egyes folytatólagos szolgáltatásra vonatkozó kereseti jog külön elévülésnek van alávetve, akkor is, ha az adós teljesíti a tartozott szolgáltatások valamelyikét (Rptk. 2526. cikk).³⁹

Bizonyos megbízások esetén azonban különös elévülési szabályokat rendel a jogalkotó. Így az általános elévülési időnél rövidebb, *egy év* alatt évül el az ügyvédek keresete az ügyfelek ellen, az ügyvédi tiszteletdíjak és kiadások kifizetéséért. Az elévülési határidő esettől függően a bírósági határozat jogerőssé válásától, a felek kibékülésének napjától vagy a megbízás visszavonásának napjától kezdődik. Be nem fejezett ügyek esetében az elévülési idő *3 év*, amely az utolsó szolgáltatás elvégzésétől folyik (Rptk. 2520. cikk (1) bekezdés 6. pont). Ugyanígy *egy év* alatt évül el a mérnökök, építészek, földmérők, könyvelők és más szabadfoglalkozásúak keresete az őket megillető pénzösszegekért. A felsorolt tevékenységek végzése általában képviseleti tevékenységet is feltételez (kérelmek benyújtása, engedélyek beszerzése, intézmények előtti képviselet). Az elévülési határidőt ezekben az esetekben a munkálat befejezésétől számítják (Rptk. 2520. cikk (1) bekezdés 8. pont).

Szintén különös keresetelévülési határidőt tartalmaz az Rptk. a megbízási díj összegének megállapítása iránti kereseti joggal kapcsolatban. Az Rptk. 2010. cikk (2) bekezdése szerint *„ha a megbízás visszterhes, és a megbízott díjazását a szerződésben nem határozták meg, ez a törvény, szokásjog vagy ezek hiányában a teljesített szolgáltatások értéke alapján kerül meghatározásra”*. Ugyanezen cikk (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy *„a díjazás összegének megállapítása iránti kereseti jog a kifizetés iránti kereseti joggal egyidejűleg évül el”*. Látható tehát, hogy a megbízási díj megállapítására és a megbízási díj kifizetésére

36 A harmadik fél által adott határidő jogvesztő, lásd DUMITRESCU: *l. m.*, 1457. Ez a megoldás hasonló az Rptk. 1263. cikk (6) bekezdésének megoldásával, amely lehetővé teszi a megtámadható jogügylet megerősítésére jogosult személy késedelembe helyezését, hogy 6 hónapos jogvesztő határidőn belül erősítse meg a megtámadható jogügyletet vagy éljen érvénytelenítési keresettel.

37 Doru COSMA: *Teoria Generală a actului juridic civil*, Editura Științific, București, 1969, 93.
38 Pl. a megbízott díja havidíj, vagy a megbízott több, egymást követő jogügylet megkötését vállalta (bizomány).

39 Az elévülésről részletesen lásd VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 6. bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 163–190.

vonatkozó kereseti jogok gyakorlatilag fedik egymást. Pertaktikai szempontból javasolt tehát, hogy a megbízott a megbízási díj megállapításával egyszerre kérje a megítélt összeg kifizetését is.⁴⁰

Irodalomjegyzék

1. BARTIS Előd: *Az álképviselő szabályozása a román Polgári törvénykönyvben*, Erdélyi Jogélet, 2021/2, 119–130.
2. Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHELESCU: *Curs de drept civil. Partea generală*, Hamangiu, București, 2012.
3. Dan CHIRICĂ: *Unele probleme actuale referitoare la contractul de mandat. Revocarea de către mandant*, Revista Română de Drept Privat, 2019/3, 267–279.
4. Dan CHIRICĂ: *Condițiile de validitate, proba și durata reprezentării convenționale*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2, 154–170.
5. Dan CHIRICĂ: *Considerații critice referitoare la Decizia ICCJ nr. 24/2017 de soluționare a recursului în interesul legii formând obiectul dosarului nr. 1699/1/2017*, <https://www.juridice.ro/essentials/2332/consideratii-critice-referitoare-la-decizia-iccj-nr-24-2017-de-solutionare-a-recursului-in-interesul-legii-formand-obiectul-dosarului-nr-1699-1-2017> (letöltés ideje: 2022. 06. 05.)
6. Doru COSMA: *Teoria Generală a actului juridic civil*, Editura Științific, București, 1969, 93.
7. Francisc DEAK, Lucian MIHAI, Romeo POPESCU: *Tratat de drept civil. Contracte speciale*. Vol. II, 5. kiadás, Universul Juridic, București, 2021.
8. Răzvan DINCĂ: *Contracte speciale în noul Cod civil*, Universul Juridic, București, 2013.
9. FEKETE György, KOVÁCS Edit: *Szerződések*, Tanügyi Sokszorosító, Kolozsvár, 1958.
10. Dana GĂRBOVAN: *Contractul de mandat = Noul Cod civil: comentarii, doctrină, explicații*, vol. III., szerk. Mădălina AFRĂSINEI, Mona Lisa BELU-MAGDO, Alexandru BLEOANCA, Hamangiu, București, 2012.
11. PÁL Előd: *A vezető tisztségviselő társasággal szembeni polgári jogi felelőssége az aktuális román szabályozás tükrében*, Acta Universitatis Sapientiae. Legal Studies, 2018/2, 285–301, 288–292.
12. PÁL Előd: *A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében*, Erdélyi Jogélet, 2020/1, 59–70.
13. Gheorghe PIPEREA: *Contractul de mandat = Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, 2. kiadás, szerk. Flavius-Antoniu BAIAS, C. H. Beck, București, 2014.
14. Ioan POPA: *Contractul de mandat*, Revista Română de Drept Privat, 2016/5, 153–179.
15. Ionuț-Florin POPA: *Ipoteza falsus procurator*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2, 193–220.
16. Ilie STOENESCU, Savelly ZILBERSTEIN: *Drept procesual civil. Tratat. Teoria generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977.
17. SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog*, második, bővített és kiegészített kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2018.

40 PIPEREA: *i. m.*, 2159.

18. Dana Lucia TULAI: *Renunțarea mandatarului la mandat*, Revista Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept, 2020/2, 75–88.
19. Dana-Lucia TULAI: *Situațiile de excepție în care legiuitorul dispune continuarea mandatului după survenirea unei cauze de încetare a sa*, Revista Română de Drept al Afacerilor, 2019/4, 57–62.
20. VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 6., bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021.